

(H.1252/M.1836) YILI NÜFUS SAYIMINA GÖRE VAN KAZASINA BAĞLI MÜSLİM KÖYLERİN DEMOGRAFİK YAPISI

Şeyhmus BİNGÜL*

Özet

19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu için modernleşme ve merkezileşme çabaları açısından karakteristik özelliklere sahip bir dönem olmuştur. Bu dönemde uygulanmaya çalışılan yenilikler çerçevesinde yönetim tarzı ve buna bağlı olarak toplumsal yapı şekillendirilmeye çalışılmıştır. İmparatorluğun, sahip olduğu toplumsal yapıyı daha yakından tanıması ve bu vesile ile kontrolünü mümkün kılma çabasının en iyi örneklerinden biri nüfus sayımlarıdır. Oldukça heterojen bir toplumsal yapıya sahip olan imparatorluğun gerçek nüfusunun tespiti çeşitli gerekçelerden dolayı zor olsa da nüfus kayıtları vasıtasıyla yerleşim yerlerinin demografik yapısını aşağı yukarı belirlemek mümkündür. 1831 yılı resmi nüfus sayımı ile kurumsallaşan kayıt süreci XIX. yüzyıl boyunca çeşitli eyaletlerde/vilayetlerde uygulanmaya çalışılmıştır.

Van eyaletinde nüfus sayımının yapılması 1836 yılını bulmuş ve Van merkez köyleri ve mahalleleri dışında çeşitli kaza ve nahiyelerinin de nüfus kaydı yapılmıştır. Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde NFS.d kodu ve 2797 numarası ile kayıtlı olan “*Van Eyaleti, Van Sancağı, Van Kasabası (karyeler) Kazası, Müslim Defteri*” incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Van Nüfus Defteri, Müslim, Köy*

The Demographic Structure of Van Township's Muslim Villages According to the 1252(1836) Population Census

Abstract

19th century was an important era for Ottoman Empire in terms of modernization and centralization process. In this period, administration style and social structure was tried to be shaped within the framework of innovations. One of

* Arş. Gör, Muş Alparslan Üniversitesi FEF, Tarih Bölümü

the best examples of the Empire's attempts to learn its social structure more deeply and to control it is population censuses. Although detection of the exact population of Empire with very heterogenous social structure is very difficult because of various reasons, it is possible to state demographic status of settlements through population records. Institutionalized recording process through official population census in 1831 was tried to be applied in various states/cities through 19th century.

It was 1836 when the first population census was applied in the state of Van, through which the population of different regions was recorded in addition to central villages and neighborhoods of Van. In this study “*Van Eyaleti, Van Sancağı, Van Kasabası (karyeler) Kazası, Müslim Defteri*” enrolled with NFS.d code and number of 2797 in Prime Ministry Ottoman Archives, was tries to be examined.

Keywords: *Van Population Census, Muslim, Village*

Giriş

Dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri olan Doğu Anadolu tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Van şehri siyasi, kültürel, ekonomik, askeri ve coğrafi unsurlarından dolayı burada önemli bir yer tutmuştur. Van'a ilk yerleşip devlet düzeni kuran Hurriler'den Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar Van birçok devlet arasında el değiştirmiştir.¹ Van, XVI. asırda Osmanlı ve Safevi devletleri arasında bir mücadele alanına dönmüş ve Çaldıran Savaşı ile gerçekleşen bölgenin fetih sürecinden sonra Kanuni Sultan Süleyman devrinde kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır.²

Van'ın Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetindeki en karakteristik dönemlerinden biri Tanzimat'ın uygulanma sürecidir. Bu süreçte çeşitli nedenlerden dolayı isyanlar çıkmış ve Tanzimat ancak 1847 yılında uygulanmaya çalışılmıştır. Tanzimat'ın uygulanma süreci devletin aynı zamanda modernleşme politikaları çerçevesinde merkezileşmeye çalıştığı bir

¹ Cengiz Alper, *Çeşitli Yönleriyle Van*, Uğur kitabevi, Ankara, 1983, s. 13-29; Faruk Sümer, *Selçuklular Döneminde Doğu Anadolu Türk Beylikleri*, TTK, Ankara, 1990, s. 47; Orhan Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van(1548-1648)*, Van Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Van, 1997, s. 2-11; Orhan Kılıç, “Van”, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, c.42, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 505-508; Nejat Göyünç, “Van”, *İA*, c. 13, MEB, İstanbul, 1986, s. 199-200.

² İ. H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, 2003, Ankara, s. 180-184; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK, 2000, Ankara, s. 189; Bayram Kodaman, *Osmanlı Devrinde Doğu Anadolu'nun İdari Durumu*, Anadolu Basın Birliği Yayınları, Ankara, 1986, s.13; Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi I*, Hazırlayan: Bekir Sıtkı Baykal, 1999, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 130-131.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin
Demografik Yapısı

dönemdir. Bu yenileşme politikası XIX. yüzyılın başlarıyla yeni bir aşamaya geçen ve daha çok kurumsallaşmaya başlayan sürecin devamıdır. Nitekim Osmanlı idaresindeki topraklarda yapılmaya çalışılan nüfus sayımları da bu politikanın unsurlarından biridir.³

Tahrir asrı olarak nitelendirilen XVI. ve XVII. yüzyıllarda artarak devam eden geleneksel tahrirler sonraki dönemlerde yerini nüfus ve temettuat sayımlarına bırakmıştır.⁴ Böylece imparatorluğu dağılma ve çökmekten kurtarma çabaları ekseninde nüfus, arazi ve mal-mülk sayımı önem kazanmış ve 1830 yılında ülkede genel bir sayımın yapılması kararlaştırılmıştır. Sayım memurları halkta güven duygusunun oluşturulması açısından özellikle din âlimleri arasından seçilmiş ve aynı yıl Rumeli ve Anadolu taraflarında bulunan eyalet, sancak, kasaba ve köylerde sayıma başlanmıştır.⁵ Önceki yüzyıllarda vergi amaçlı düzenlenen defterlerde “hane ve nefer” terimleri kullanılmış ve bu terimler sırasıyla 5 ve 3 ile çarpılarak ailelerdeki nüfus toplamı tespit edilmeye çalışılmıştır.⁶ 1831 yılındaki modern nüfus sayımında ise hanelerdeki erkek nüfus kaydedilmiştir. Van eyaletinde nüfus sayımının yapılması ise 1836 yılını bulmuş ve vilayete ait defterde hanelere mensup kaç kişi var ise kayıt altına alınmıştır. Fakat yapılan sayımın yerleşik nüfusu kapsadığı unutulmamalıdır. Van’ın bir sınır şehri olması ve bu dönemde göçebe aşiretlerin Osmanlı-İran sınırını diledikleri gibi kullanmaları onların kontrol altına alınmasını zorlaştırmış ve dolayısıyla nüfus verilerine sağlıklı bir şekilde yansıtılmalarına engel olmuştur.⁷ Bunun başlıca nedeni ise göçebelerin ve yerleşik hayata yeni geçmiş nüfusun vergi ödemeye ve ordu

³ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çeviri: Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, 2010, İstanbul, s. 35; Cabir Doğan, “II. Mahmut Dönemi Osmanlı Merkezileşme Politikasının Doğu Vilayetlerinde Uygulanması” *Turkish Studies*, Volume 6/4, 2011, s. 509.

⁴ Zülfiye Koçak; Hasan Taşkıran, ‘Adilcevaz Kazasının İlk Nüfus Sayımı (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 1836)’’, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 2014, s. 720.

⁵ Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı (1831)*, TTK Yayınları, Ankara, 1943, s. 17; Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara, 1997, s. 45-46.

⁶ Ömer Lütfi Barkan, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi” *Türkiyat Mecmuası*, C. 10, 1953, s. 10-13; Ömer Lütfi Barkan, “Türkiye’de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterler”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2 (1), 1941, s. 218-220; Yunus Koç, “Ömer Lütfi Barkan’ın Tarihsel Dmeografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları”, *Bilig*, Sayı 65, 2013, s. 185-189.

⁷ Justin McCarty, *Müslümanlar ve Azınlıklar*, Çeviren: Bilge Umar, İnkılap Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 38- 40.

için asker sağlamaya hemen başlamamalarıdır. Bunların kayıt süreci ise uzun bir döneme yayılmıştır.⁸ Bu durum ise Müslüman nüfusun tespitini zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla incelenen bu nüfus defteri için tıpkı Van'ın sonraki dönemlerde yapılan sayımlarında kullanılan “Van'ın Müslüman nüfusuna gerçekte olduğundan daha az sayıda kabullenen bir gözle bakılması gerekliliği” yorumunu hatırlatmakta fayda vardır.⁹

1. Van Kazasına Bağlı Köylerin Müslüman Nüfus Defteri

Bu defter NFS.d kodu ve 2797 numarası ile kayıtlı olup nüfus kaydının tutulduğu tarih 1252 (1836) yılının safer ayıdır.¹⁰ Van kazası köylerinin Müslüman erkek nüfus defteri 49 sayfa olup köy isimleri yazıldıktan sonra hane esasına dayalı olarak nüfus kaydedilmiştir. Her hanede kaç kişi var ise bunlar numaralandırılmış ve köyün nüfusunun bittiği yerde hem hane hem de erkek nüfusun toplamı verilmiştir. Hanelere mensup kişilerin yaşları isimlerinin sol alt tarafına “sin” terimi yazılmak suretiyle belirtilmiş ve şayet bu kişinin herhangi bir görevi veya engeli var ise yine isminin sağ veya sol üst tarafına bu durum not edilmiştir. Henüz bir yaşını doldurmamış çocuklar içinse “şühûr” terimi kullanılarak kaç aylık olduğu belirtilmiştir. Kişiler fiziksel özelliklerine göre sıralanmış, uzun boylu, kısa boylu, orta boylu, aksakallı, kır sakallı, kara sakallı, kumral bıyıklı, sarı bıyıklı, kara bıyıklı, köse sakallı, ter bıyıklı veya şabb-ı emred (bıyığı ve sakalı çıkmamış delikanlı) gibi nitelendirmelere tabi tutulmuştur. Bazı isimlerin kenarına kişilerin buldukları başka mahalle veya yaşadıkları yer isimleri ve tarihleri not düşülmüştür. Vefat edenlerin vefat tarihi verilerek ‘fevt’ terimi ile bu durumları belirtilmiştir.

⁸ Karpat, s. 87.

⁹ McCarty, s. 40.

¹⁰ Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Van eyaletine mahsus 8 adet nüfus defteri bulunmaktadır. Bunlardan 2792 numaralı Adilcevaz ve 2793 numaralı Ahlat Müslim Defterleri iki ayrı makalede incelenmiştir. Ayrıca 2794 numaralı ve Van eyaletine bağlı Gevaş, Karcikan, Havasor, ve Vastan nahiyelerini içeren Müslim defteri ve 2796 numaralı Van eyaleti merkez mahallelerine ait Müslim defteri yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Ayrıntılı bilgi için: Zülfiye Koçak; Hasan Taşkiran, “2793 Numaralı Ahlat Kazası Müslim Nüfus Defteri (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 1836)’nin Tanıtım ve Değerlendirilmesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı XVII, 2014, ss. 421-442. Zülfiye Koçak; Hasan Taşkiran, ‘Adilcevaz Kazasının İlk Nüfus Sayımı (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 1836)’, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 2014, ss. 718-738. Ercan Gördeğir, *2794 ve 2796 Numaralı Van Vilayeti Nüfus Defterlerinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi, SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2014.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin
Demografik Yapısı

Hanelere mensup erkek nüfus hane reisinden başlamak kaydıyla akrabalık derecelerine göre sıralanmıştır. Örneğin haneler, hane reisinin fiziksel özellikleri, yaşı ve varsa herhangi bir mesleği veya engeli belirtildikten sonra takip eden kişiler “oğlu, diğer oğlu, kardeşi, yeğeni, babası, emmisi, emmioğlu, dayısı, damadı, kayını, kayınbabası” gibi akrabalık derecelerinden biri veya birkaçı olarak devam etmektedir. Bazen aileyi temsil eden kişi çok küçük yaşta olabiliyor. Bu durum evdeki en büyük erkek kişi olması ile ilgidir. Bazen de hanede bir baba olmasına rağmen oğlunun hane reisi olarak geçtiği görülmektedir Bunun sebebi ise babanın “iş görmez” bir nitelikte olmasıdır. Bazı hanelerde evlatlık erkek çocuklarına da rastlanmaktadır. Bu kişiler hane reisini takiben “oğulluğu” diye tarif edilmektedir. Bunun dışında bazı kişilerin teba’ası konumunda olan erkeklerde mevcuttur. Aynı şekilde bu kişiler hane reisine “tabi” şeklinde nitelendirilmişlerdir.

Her ne kadar defterde her köyün nüfus ve hane sayısı toplamı verilmişse de bu sayılar bir kontrole tabi tutulmuş ve bir takım hatalar düzeltilmiştir. Köylere mensup muhtar ve imam gibi görevlilerin fiziksel özellikleri, yaşları ve engel durumları detaylı bir şekilde verilmiştir. Bunun dışında kalan esnaf, asker, öğrenci ve engelli kişiler ise nicel verilere dökülmüş ve ara ve genel toplamlara dâhil edilmiştir. Her köye ayrı bir başlık ayrılmış, toplam nüfus ve hane sayıları verilmiştir. Köylerin yaş sınıflandırması yapılmış ve en küçükten en büyüğe doğru mensupların yaşları belirtilmiştir. Ayrıca her köyün yaş istatistiği tabloları oluşturulmuştur. Böylece hangi köyde kaç kişinin hangi yaş aralığında olduğuna erişilebilir. Nüfus memurluğu görevini Es-Seyid Hasan Efendi yapmıştır. Köyler defterdeki sıralamaya göre incelenmiş ve köydeki görevli ve engelli kişilerin nicel ve nitel değerlendirmeleri yapılmıştır.

Nüfus defterleri aracılığıyla dönemin insan tipolojisi hakkında bilgi edinildiği kadar bu insanların yaşadıkları yerlerin isimleri hakkında da fikir sahibi olunabilir. Nitekim Van’a bağlı söz konusu köylere bakıldığında birçoğunun günümüzde hala aynı isimle anıldığını görmekteyiz. Nüfus kaydının yapıldığı tarih itibarıyla Van merkezine tabi olan bu köyler günümüzde Tuşpa, İpekyolu ve Muradiye gibi yerlere bağlıdır. Nüfus kaydının yapıldığı 1836 yılından günümüze bu köylerin isimlerinde nasıl bir dönüşümün yaşandığını tespit etmek amacıyla bu köylerin bir listesi oluşturulmuştur. Bu kısım için İçişleri Bakanlığının *Köylerimiz* adlı eseri ve

Van İl Özel İdaresi istatistikleri başta olmak üzere çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır.

A. VAN KAZASINA BAĞLI KÖYLER

1. Çermik

Çermik köyünde toplam 13 hane ve bu hanelerde ikamet eden 32 erkek nüfusu bulunmaktadır. Köyün muhtarı orta boylu kumral bıyıklı 30 yaşındaki Mehmed bin Mehmed'tir. Köyün en yaşlı bireyi 50 en küçük mensubu ise 1 yaşındadır.¹¹

2. Akçift (Ağçift)

Akçift köyünde toplam 12 hane ve 18 erkek nüfusu vardır. Köyün muhtarı orta boylu kır sakallı 55 yaşındaki Abdulresul bin Mehmed'tir. Köyün en yaşlı bireyi 55 en küçük bireyi ise 2 yaşındadır.¹²

3. Edremit

Van'a bağlı en kalabalık köylerin başında gelmektedir. Köyün Şabaniye ve Kemerköprü adında iki mahallesi vardır.

3.1. Şabaniye Mahallesi

Şabaniye Mahallesi 92 haneden meydana gelmektedir. Mahallede 2 a'ma (gözleri görmeyen), 2 yekçeşm (bir gözü olmayan), 2 total, 2 meczub (akli dengesi yerinde olmayan) ve 1 yek-dest (bir eli olmayan) olmak üzere 9 engelli erkek bulunmaktadır. Köyde ayrıca 1 topçu neferi kayıtlıdır. Köyün en küçük bireyi 2 aylık olup en büyük bireyi 80 yaşındadır. Mahallede 14 kişinin vefeyat kaydı vardır. Mahallede Debbağoğlu namıyla bir kişi bulunmaktadır. Mahallede ayrıca *oğulluk* olarak nitelendirilen bir evlatlık vardır.¹³ Mahallenin resmi görevlileri ise aşağıdaki gibidir.

¹¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 2-3.

¹² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 3.

¹³ Osmanlı İmparatorluğu'nda evlatlık edinme şartları için bkz.: Nesimi Yazıcı, "Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *AÜİFD*, Cilt XLVIII, Sayı 1, 2006, ss.1-46; Abdullah Bay, "Osmanlı Toplumunda Evlatlıklar ve Hukuki Durumları", *Turkish Studies*, Volume 9/4, 2014, ss. 149-163.

Tablo-1. Şabaniye Mahallesi Görevlileri

İsmi	Fiziksel Özellikleri	Görevi	Yaşı	Diğer
Ahmed bin Mehmed	Uzun boylu kumral bıyıklı	Muhtar-1 Evvel	40	-
Ali bin Mehmed	Kısa boylu kumral bıyıklı	Muhtar-1 Sani	30	-
Ömer bin Ebubekir	Orta boylu ak sakallı	İmam	55	Fevt

3.2. Kemerköprü Mahallesi

Edremit Köyünün diğer mahallesi olan Kemerköprü 55 haneden oluşmaktadır. Kemerköprü mahallesinde 2 yekçeşm, 2 total ve bir de a'ma olmak üzere 5 engelli erkek bulunmaktadır. Ayrıca köy nüfusuna kayıtlı 1 talebe ve 1 de topçu neferi vardır. Köyün en küçük bireyi 1 aylık en büyük bireyi ise 60 yaşındadır. Kemerköprü ve Şabaniye mahallelerinin dahil olduğu Edremit köyünde toplam 146 hane ve 400 erkek nüfusu bulunmaktadır. Mahallede 8 kişinin vefeyat kaydı vardır. Bunlardan ikisi baba-oğul olup ölüm tarihleri aynıdır. ¹⁴ Mahallenin resmi görevlileri aşağıdaki gibidir. ¹⁵

Tablo-2. Kemerköprü Mahallesi Görevlileri

İsim	Fiziksel Özellikleri	Görevi	Yaşı
Mehmed bin Hamza	Uzun boylu kır sakallı	Muhtar-1 Evvel	50
Ali bin Hüseyin	Orta boylu kır sakallı	Muhtar-1 Sani	55

4. Zirak

Zirak köyünün imam ve muhtarı vefeyat kaydı tutulmuş olan orta boylu aksakallı 63 yaşındaki Abdullah bin Abbas'tır. Köyde engelli olarak bir total bulunmaktadır. Köyün en küçük bireyi 1 en büyük bireyi ise 60 yaşındadır. Köyde toplam 12 hane ve 27 erkek vardır. Köye ait 2 kişinin vefeyat kaydı vardır. ¹⁶

¹⁴ Bu kişiler Mustafa bin İsmail ve İsmail bin Mustafa'dır. Herhangi bir kaza, doğal afet ya da cinayette hayatlarını kaybetmiş olmaları muhtemeldir. İsmail bin Mustafa'nın diğer oğullarından biri 5 yaşında ve biri de 6 aylıktır.

¹⁵ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 4-13.

¹⁶ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 13-14.

5. Zivistan

Zivistan köyünün muhtar-ı evveli 52 yaşındaki kısa boylu kır sakallı Ömer bin Mehmed, muhtar-ı sanisi 28 yaşındaki orta boylu kumral bıyıklı Yakub bin Mustafa ve imamı ise vefeyat kaydı olan 50 yaşındaki kısa boylu kır sakallı Mehmed bin Abdurrahman'dır. Köyde Şirvanoğlu ve Sivsozoğlu namlarıyla iki aile bulunmaktadır. Köylülerden biri değirmen sahibidir. Köyde ayrıca 2 çoban vardır. Köyün mensuplarından biri topal ve biri de çolaktır. Köyün en küçük bireyi 1 aylık olup en yaşlı bireyi 61 yaşındadır. Köy 32 haneden müteşekkil olup bu hanelere mensup 78 erkek nüfusu mevcuttur. Vefeyat kaydı olanların sayısı 6'dır.¹⁷

6. Zirvandaş

Zirvandaş köyü muhtarı 35 yaşındaki orta boylu kumral bıyıklı Mehmed bin Abdullah'tır. Köyde bir *a'ma* vardır. Köyün en küçük bireyi 1 en büyük bireyi ise 47 yaşındadır. Köy 11 hane olup bu hanelere mensup 28 erkek nüfusu bulunmaktadır. Köye mensup 3 kişinin vefeyat kaydı vardır.¹⁸

7. Çoravanis

Köyün imamı vefeyat kaydı olan 45 yaşındaki orta boylu kara sakallı Hasan bin Hüseyin ve muhtarı 30 yaşındaki orta boylu kumral bıyıklı Derviş bin Hasan'dır. Köyde bir *a'ma* vardır. Köyün en küçük bireyi 2 en büyük bireyi ise 55 yaşındadır. Köyde toplamda 16 hane ve bu hanelerde ikamet eden 51 erkek mevcuttur. 4 kişinin vefeyat kaydı vardır.¹⁹

8. Değirman

Köyün muhtarı 30 yaşındaki orta boylu kara bıyıklı Hacı Mustafa'dır. Köyün en küçük bireyi 2 aylık en büyük bireyi ise 43 yaşındadır. Köyde 7 hane ve 21 erkek nüfusu kayıtlıdır.²⁰

9. Faruk

¹⁷ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 15-17.

¹⁸ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 18.

¹⁹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 19-20.

²⁰ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 20-21.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin
Demografik Yapısı

Faruk köyü en az nüfuslu köylerden biridir. Köyde 3 hane ve 5 erkek nüfus bulunmaktadır. Köye dair herhangi bir görevli veya engelli kaydı mevcut değildir.²¹

10. Sevan (Seyvan)

Sivan köyü 7 hane ve 13 kişiden müteşekkildir. Köyün en küçük mensubu 3 en büyük mensubu ise 60 yaşındadır.²²

11. Aktaş

Aktaş, Van'ın en küçük köylerinden biridir. Köyün en küçük mensubu bir en büyük mensubu ise 45 yaşındadır. Köyde 1 hane ve bu haneye mensup 4 erkek nüfus mevcuttur.²³

12. Ağzıkara

Köyün imamı 53 yaşındaki orta boylu kır sakallı Mehmed bin Ahmed'tir. Köyün en genç bireyi 34 ve en yaşlı bireyi ise 57 yaşındadır. Köyde 8 hane olup 12 erkek nüfus kayıtlıdır. Köyün tek vefeyat kaydı 70 yaşındaki kısa boylu aksakallı Mustafa bin Musa'ya aittir.²⁴

13. Anzaf

Köyün muhtarı 35 yaşındaki orta boylu sarı bıyıklı Lavo bin Mehmed'tir. Köyde 8 hane ve bu hanelere mensup 19 erkek nüfusu vardır. Köyün en genç bireyi 4 ve en yaşlı bireyi ise 40 yaşındadır.²⁵

14. Direk

Köyün muhtarı 60 yaşındaki uzun boylu kır sakallı Abdullah bin İskender'dir. Köyde 5 hane ve 12 erkek nüfus vardır. Köyün en genç bireyi 2 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır.²⁶

²¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 21.

²² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 22.

²³ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 22.

²⁴ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 22-23.

²⁵ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 23.

²⁶ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 23.

15. Kedlava

Bu köy Van'ın en küçük köylerinden bir diğeridir. Köyde toplamda 3 hane ve 12 erkek nüfusu mevcuttur. Köyün en genç bireyi 3 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır.²⁷

16. Kozluca

Köy 3 hane ve 5 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. En genç bireyi 5 ve en yaşlı bireyi 100 yaşındadır. Buraya mensup olan 100 yaşındaki Hıdır bin Abdullah aynı zamanda Van'ın Müslüman köyleri içerisindeki en yaşlı kişidir.²⁸

17. Hesbişat

Köyde 2 hane ve 3 erkek vardır. En genç bireyi 12 ve en yaşlı bireyi ise 45 yaşındadır.²⁹

18. Mendan

Köy 2 hane ve 3 erkek nüfusundan oluşmaktadır. En genç bireyi 50 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır. Köye dair ayrıca malumat yoktur.³⁰

19. Rehmayen

Köyün muhtarı 42 yaşındaki orta boylu kır bıyıklı Kasım bin Hüseyin'dir. En genç bireyi 26 yaşında ve en yaşlı bireyi 49 yaşındadır. Köyde 6 hane ve 10 erkek nüfus mevcuttur.³¹

20. Sarı Mehmed

Köyde 5 hane olup 7 erkek nüfusu kayıtlıdır. En genç bireyi 31 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır. Köye mensup 4 kişinin yaşları belirtilmemiştir.³² Köyde Zohrab bin Bedel ve Aso bin Cendo isimlerinde ev yaşları belirtilmemiş olup Mehmed bin Osman'a tabi olan iki kişi mevcuttur.³³

²⁷ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 24.

²⁸ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 24.

²⁹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 24.

³⁰ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 25.

³¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 25.

³² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 25.

³³ Bu kişilerin evlatlık olarak alınmış olmaları muhtemeldir.

21. PISOĞLAN

Köyün muhtarı 33 yaşındaki orta boylu sarı bıyıklı Rüstem bin İbrahim'dir. Köyde 6 hane ve bu hanelere mensup 11 erkek nüfusu mevcuttur. Köyün en genç bireyi 27 ve en yaşlı bireyi 70 yaşındadır.³⁴

22. AKBULAK

Köyün muhtarı 35 yaşındaki orta boylu kumral bıyıklı Mehmed bin Yusuf'tur. Köyde 5 hane ve 8 kişi vardır. En genç mensubu 23 yaşında ve en yaşlı mensubu 60 yaşındadır.³⁵

23. KEBABEK

Bu köyde 2 hane ve 3 erkek nüfusu mevcuttur. Köyün en genç bireyi 11 en yaşlı bireyi ise 34 yaşındadır.³⁶

24. BEŞPARMAK

Köyün muhtar-ı evveli 65 yaşındaki orta boylu ak sakallı Hasan bin İbrahim'dir. Muhtar-ı sanisi ise 70 yaşındaki orta boylu kara bıyıklı Tahsin bin Mehmed'tir. Köyde 15 hane ve 43 erkek nüfusu vardır. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi 70 yaşındadır. Köyün tek vefeyat kaydı 10 yaşındaki şabb-ı emred Kasım bin Hasan'a aittir.³⁷

25. HAREŞİK

Köyün muhtarı 33 yaşındaki orta boylu kumral bıyıklı Mustafa bin Hüseyin'dir. Köyde 9 hane ve 14 erkek nüfus vardır. Köyün en genç bireyi 4 en yaşlı bireyi ise 70 yaşındadır.³⁸

26. KÖRZÜT

Köy 4 hane ve 10 erkek nüfusundan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 3 en yaşlı bireyi ise 70 yaşındadır.³⁹

³⁴ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 25-26.

³⁵ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 26.

³⁶ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 26.

³⁷ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 26-27.

³⁸ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 28.

³⁹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 28.

27. Taşoğlu

Köyün muhtarı 67 yaşındaki orta boylu aksakallı Haşmed bin Ali'dir. Köy 9 hane ve 9 erkek nüfustan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 32 en yaşlı bireyi ise 70 yaşındadır. Köy kayıtlarının yanına düşülen notta köy nüfusunun mektum (gizli, saklı) kaldığı belirtilmiştir.⁴⁰

28. Kızılkilise

Köy 5 hane ve 7 erkek nüfustan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 17 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır.⁴¹

29. Bağdaşın

Köyün muhtarı 60 yaşındaki orta boylu kır sakallı Feyzullah bin Ömer'dir. Köyde 3 hane ve 6 erkek nüfus vardır. Köyün en genç bireyi 3 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır.⁴²

30. Kalecik

Hane ve kişi sayısı olarak en küçük köydür. Kayıtlara göre bu köyde bir hane bulunmaktadır. Bu hanede ise 60 yaşındaki Ahmed bin Abdullah yaşamaktadır.⁴³

31. Amik (Amuk)

Köyün muhtarı 34 yaşındaki orta boylu kara sakallı Davud bin Ömer ve imamı ise 27 yaşındaki orta boylu kara sakallı Musa bin Hasan'dır. Köy 48 hane ve 117 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 7 aylık ve en yaşlı bireyi ise 90 yaşındadır. Mahallede ayrıca oğulluk tabiri ile kayıtlı bir kişi vardır. Köye mensup 7 kişinin vefeyat kaydı vardır.⁴⁴

32. Göçenli

Köy 2 hane ve 2 erkek nüfustan oluşmaktadır. En genç mensubu 35 ve en yaşlı bireyi ise 37 yaşındadır.⁴⁵

⁴⁰ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 29.

⁴¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 29.

⁴² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 29.

⁴³ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 29.

⁴⁴ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 30-31.

⁴⁵ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 32.

33. Molla Kasım

Köyün imamı 35 yaşındaki orta boylu kara sakallı Ahmed bin Mehmed'tir. Köy 28 hane ve 73 erkek nüfustan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 1 ve em yaşlı bireyi ise 75 yaşındadır. Köye mensup 3 kişinin vefeyat kaydı olup bunlardan ikisi baba oğuldur ve ölüm tarihleri aynıdır.⁴⁶

34. Ayanis

Köyün imamı 35 yaşındaki orta boylu kara sakallı Abdulfettah bin Ahmed'dir. Köyde bir *a'ma* yer almaktadır. Köy 13 hane, 44 erkek nüfustan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi 75 yaşındadır. Köyün tek vefeyat kaydı 32 yaşındaki orta boylu sarı bıyıklı Hüseyin bin Mahmud'a aittir.⁴⁷

35. Zirve

Köyün imamı 65 yaşındaki orta boylu ak sakallı Ömer bin Mehmed'tir. Köy 17 hane ve 52 erkek nüfustan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi 65 yaşındadır. Köyün tek vefeyat kaydı 50 yaşındaki orta boylu kır sakallı Mahmud bin Ebubekir'e aittir.⁴⁸

36. Meydancık

Köyün muhtarı 35 yaşındaki orta boylu sarı bıyıklı Ömer bin Abdi'dir. Köy 7 hane ve 7 erkek nüfustan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 5 ve en yaşlı bireyi 35 yaşındadır.⁴⁹

37. Hanege

Köy 6 hane ve 8 erkek nüfustan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 21 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır.⁵⁰

38. Pirgaib

Van'ın en az haneli köylerinden biridir. Köyde bir hane olup bu hanelere mensup 2 kişi tespit edilmiştir.⁵¹

⁴⁶ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 32-33.

⁴⁷ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 34-35.

⁴⁸ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 35-36.

⁴⁹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 37.

⁵⁰ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 37.

⁵¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 37.

39. Sorsurat

Köyde bir hane ve 6 erkek nüfus yer almaktadır. Köyün en genç bireyi 2 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır.⁵²

40. Hıdır

Köyün imamı 70 yaşındaki orta boylu aksakallı Abdullah bin İbrahim'dir. Köyde 11 hane ve 13 erkek nüfus bulunmaktadır. Köyün en genç bireyi 3 ve en yaşlı bireyi 75 yaşındadır.⁵³

41. Pağanis

Köyde bir hane ve bu hanelere mensup 3 erkek nüfus bulunmaktadır. Köyün en genç bireyi 4 ve en yaşlı bireyi 40 yaşındadır.⁵⁴

42. Kulistan

Köy 4 hane ve 5 erkek nüfustan meydana gelmektedir. Köy ahalisinin yaşları ile ilgili bilgiler mevcut değildir.⁵⁵

43. Evri

Köyün muhtarı 30 yaşındaki Numan bin Mehmed'tir. Köyde tekaüd-ü sıbyan (sıbyan mektebinden atılmış, ayrılmış) bir kişi vardır. Köy 2 hane ve 4 erkek nüfustan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 8 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır.⁵⁶

44. Pakiz

Köyün muhtarı orta boylu kara sakallı 40 yaşındaki Seyyid bin İbrahim'dir. Köy 6 hane ve 9 erkek nüfusundan müteşekkildir. Köyün en genç bireyi 40 ve en yaşlı bireyi 100 yaşındadır.⁵⁷

⁵² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 37.

⁵³ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 38.

⁵⁴ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 38.

⁵⁵ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 38.

⁵⁶ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 39.

⁵⁷ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 39.

45. Adıgüzel

Köy 2 hane ve 4 erkek nüfusundan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 7 ve en yaşlı bireyi 35 yaşındadır.⁵⁸

46. Şeyhkara

Köyün muhtarı kısa boylu kır sakallı 50 yaşındaki Musa bin Abdullah'tır. Köyde 2 topçu bulunmaktadır. Köy 10 hane ve 17 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır. Köyün tek vefeyat kaydı 35 yaşındaki orta boylu kara sakallı ve aynı zamanda olan topçu Mehmed bin Mustafa'ya aittir.⁵⁹

47. Arnis

Köy 30 hane ve 63 erkek nüfusundan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 2 ve en yaşlı bireyi 65 yaşındadır.⁶⁰

48. Koç

Köy 2 hane ve 3 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 5 ve en yaşlı bireyi 32 yaşındadır.⁶¹

49. Köprüküy

Köyün muhtarı 50 yaşındaki orta boylu kır sakallı İbrahim bin Mehmed'tir. Köy 4 hane ve 8 kişiden meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi 36 yaşındadır.⁶²

50. Göllü

Köyün imamı 55 yaşındaki orta boylu kır sakallı Süleyman bin Mustafa ve muhtarı 60 yaşındaki orta boylu aksakallı Hasan bin Bekdaş'tır. Muhtarın tabii olduğu hane aynı zamanda bütün Müslüman köyler arasında en fazla nüfusa sahip ailedir. Bu hanede kayıtlı 15 erkek nüfusu vardır. Köy 21 hane ve 62 erkek nüfusundan oluşmaktadır. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi

⁵⁸ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 39.

⁵⁹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 39-40.

⁶⁰ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 40-41.

⁶¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 42.

⁶² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 42.

60 yaşındadır. Köyün tek vefeyat kaydı 15 yaşındaki şabb-ı emred Hüseyin bin Timur'a aittir.⁶³

51. Çobanoğlu

Köyün muhtarı 45 yaşındaki uzun boylu kumral bıyıklı Ebubekir bin Hüseyin'dir. Köy 10 hane ve 16 nüfustan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 1 ve en yaşlı bireyi 45 yaşındadır. Köyün tek vefeyat kaydı 3 yaşındaki Beruh bin Ebubekir'e aittir.

52. Ardeviz

Köy 3 hane ve 3 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 30 ve en yaşlı bireyi 70 yaşındadır.⁶⁴

53. Bargiri

Köyün muhtarı 50 yaşındaki orta boylu kır sakallı Mir Ferhan bin Süleyman'dır. Köy 24 hane ve 28 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 3 aylık olup en yaşlı bireyi 60 yaşındadır.⁶⁵

54. Hato

Köy bir hane ve bu hanede ikamet eden 2 kişiden oluşmaktadır. Yaş aralığı 25-60'tır.⁶⁶

55. Pağazık

Bu köy bir hane ve bu hanede ikamet eden 4 nüfustan meydana gelmektedir. En genç birey 8 ve en yaşlı birey 60 yaşındadır.⁶⁷

56. Nebat (Nabad)

Köy 2 hane ve 6 nüfustan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 1 aylık ve en yaşlı bireyi 40 yaşındadır.⁶⁸

⁶³ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 42-44.

⁶⁴ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 45.

⁶⁵ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 45.

⁶⁶ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 46.

⁶⁷ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 46.

⁶⁸ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 46-47.

57. Sulu

Köy 3 hane ve 7 nüfustan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 3 ve en yaşlı bireyi 60 yaşındadır.⁶⁹

58. Şahmus

Köyün muhtarı 35 yaşındaki orta boylu kara bıyıklı Hamza bin Hasan'dır. Köy 4 hane ve 8 kişiden meydana gelmektedir. Köyün en genç mensubu 2 ve en yaşlı olanı 60 yaşındadır.⁷⁰

59. Kürtikan

Köyün muhtarı 28 yaşındaki uzun boylu kara bıyıklı Reşo bin Mustafa'dır. Köyde 4 hane ve bu hanelere mensup 10 erkek nüfusu vardır. Köyün en genç bireyi 8 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır.⁷¹

60. Kamer

Köyün muhtarı 50 yaşındaki Hurşid bin Ömer'dir. Köy 3 hane ve 4 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 3 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır.⁷²

61. Akkusur

Köyün muhtarı 50 yaşındaki orta boylu kır sakallı Hamza bin Hıdır'dır. Köy 3 hane ve 6 zükur nüfustan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 20 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır.

62. Cevrisi (Cursi)

Köy 2 hane ve 3 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Köyün en genç bireyi 6 ve en yaşlı bireyi 50 yaşındadır. Köy kayıtlarının yanına düşülen notta Kürtikan, Kamer, Akkusur ve Cevrisi köylerinin bit hayli nüfusunun mektum (gizli, saklı) kaldığı belirtilmiştir.⁷³

⁶⁹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 47.

⁷⁰ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 47.

⁷¹ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 48.

⁷² BOA, NFS.d, nr.2797, s. 48.

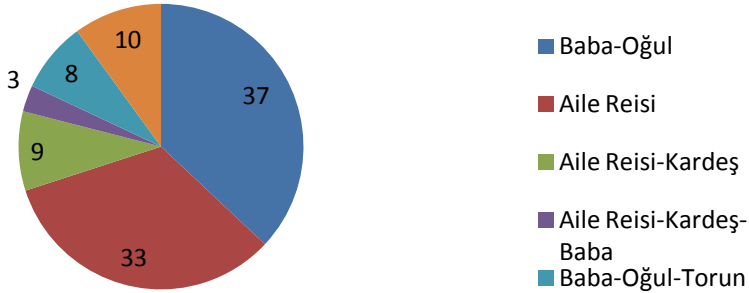
⁷³ BOA, NFS.d, nr.2797, s. 48-49.

B. VAN KAZASINA BAĞLI KÖYLERDE İSİM KOYMA GELENEĞİ, AKRABALIK İLİŞKİLERİ, NÜFUSUN YAŞ ARALIĞI VE ENGELLİLİK DURUMU

Van köylerinde en çok kullanılan isim Mehmed'tir. Kayıtlardan 200'ün üzerinde Mehmed ismi tespit edilmiştir. Mehmed ismini sırasıyla Mustafa, Abdullah, Ahmed, Ali, Hüseyin, Hasan, İsmail, İbrahim, Süleyman, Osman, Ömer, Yusuf, Ebubekir, Abdurrahman, Feyzullah ve Rüstem gibi isimler takip etmektedir. Bunların dışında Musa, Şerif, Halil, Halid, Rıza, Emin, Kasım, Hıdır, Salih, Davud, İlyas, Mirza, İskender, Timur, Ayvaz ve Abbas gibi isimler orta sıklıkta geçenlerdir. Kaplan, Cihangir, Gülşen, Şahin, Şahsuvar ve Şemdin gibi isimler ise bir veya en fazla iki defa geçen isimlerdir. Çoğu zaman isimlerin kısaltılmış halleri ile kaydedildiğini de görmekteyiz. Bu isimlerin başlıcaları Reşo, Haco, Maho, Apo, Feto, Cendo, Herdo şeklinde sıralanabilir. Van'ın merkez Müslüman köylerinde baba veya dedelerinin isimlerini çocuklarına veren hane reisi sayısı 64'tür.

Van köylerine ait hanelerin büyük çoğunluğunda erkek nüfus itibarıyla en çok baba ve oğul yaşamaktadır. Bunu sadece aile reislerinin kayıtlı olduğu kişiler takip etmekte olup aşağıdaki tabloda bu akrabalık ilişkilerinin yaklaşık değerleri verilmiştir. Diğer kısmında dede-torun, reis-emmisi, reis-oğul-damat, reis-oğul-torun, reis-oğul-oğulluğu-yeğeni, reis-kardeş-yeğen, reis-tabii, reis-oğul-dayı, reis-oğul-kayını, reis-yeğen, reis-baba-emmisi-emmioğlu, reis-damat vb. akrabalık ilişkileri mevcuttur.

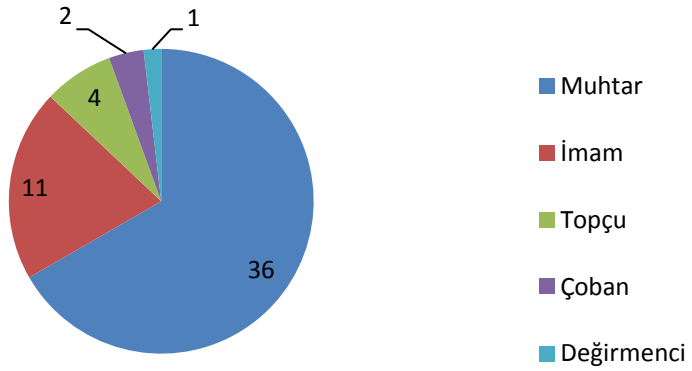
Tablo-3. Müslüman Nüfusun Hanelere Göre Akrabalık İlişkileri (% Olarak)

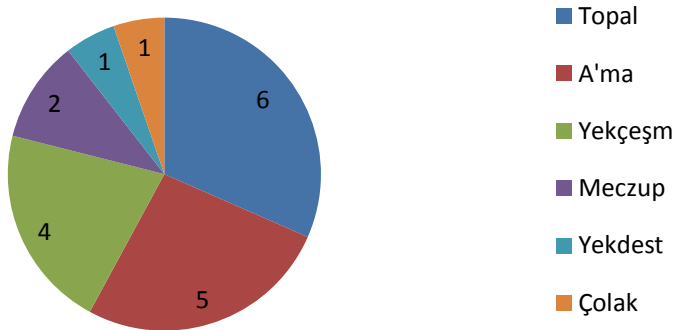
(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin Demografik Yapısı

Van eyaleti merkezine bağlı Müslim köylerin sayısı 62 olup bu köylerde 639 hane ve 1471 erkek nüfusu bulunmaktadır. Müslüman köylerde en çok resmi görevli olarak muhtar ve imamlar vardır. Fakat her köyde muhtar ve imam olmayıp bazı köylerde birden fazla muhtar olabildiği gibi aynı anda her iki görevi yapanlar da mevcuttur. Köylere mensup görevliler ve engellilerin sayısı aşağıdaki gibidir.

Tablo-4. Müslüman Nüfusun Görev Dağılımı (Sayı Olarak)

Tablo-5. Müslüman Nüfusun Engellilik Durumu (Sayı Olarak)

Şeyhmus Bingül

Müslüman köylerin erkek nüfusunun büyük çoğunluğunu 40 yaş ve altındaki gruplar oluşturmaktadır. Nüfus 80 yaş ve üzerindeki gruplarda azalmakta ve 100 yaşında sadece iki kişi bulunmaktadır. Van'a ait nüfus defterinde belirtilmeyip başka kayıtlarda geçtiği üzere nüfusun 1-12 yaş grubu sabi (çocuk), 12-40 yaş grubu tüvana (genç) ve 40 yaş ve üzeri grubu ise müsinn (yaşlı) olarak kategorize edilmiştir.⁷⁴ Bu verilerden hareketle Van köylerinin nüfusunun genç bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Köylere mensup nüfusun yaş aralığı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo-6. Van Eyaleti Merkez Müslüman Köylerinin Yaş Aralıkları

KÖY ADI	0-10	11-20	21-30	31-40	41-50	51-60	61-70	71-80	81-90	91-100
Çermik	10	7	5	4	6	-	-	-	-	-
Akçift	3	3	8	1	1	2	-	-	-	-
Edremit (Şabaniye)	100	45	43	26	9	11	4	3	-	-
Edremit (Kemerköprü)	69	22	39	14	8	7	-	-	-	-
Zirak	11	2	5	3	3	2	1	-	-	-
Zivistan	36	13	14	7	3	1	3	1	-	-
Zirbandaş	13	3	4	6	1	-	1	-	-	-
Çoravanis	23	7	7	6	2	4	2	-	-	-
Değirman	11	2	2	4	1	1	-	-	-	-
Faruk	2	-	1	1	-	1	-	-	-	-
Sevan (Seyvan)	4	1	3	2	1	2	-	-	-	-
Aktaş	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-

⁷⁴ Benzeri bir sınıflandırma için bk. Abdulkadir Gül, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskan Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)”, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11/2, 2009, s. 165; Haydar Çoruh, “Erzurum’daki Türk ve Ermeni Nüfusunu Gösteren 1847 Tarihli Nüfus Defteri”, *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 6, 2002, s. 100-113; Cahit Telci, “Aydın Livası’nın Nüfusu Hakkında H. 1261/M.1845 Tarihli Bir Defter”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXI/1, 2006, s. 173-198.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin
Demografik Yapısı

Ağzıkara	-	-	-	1	4	4	3	-	-	-
Anzaf	4	6	7	2	-	-	-	-	-	-
Zirak	2	4	2	1	-	3	-	-	-	-
Kedlava	8	-	1	1	1	-	-	1	-	-
Kozluca	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-
Hesbişat	-	1	-	1	1	-	-	-	-	-
Mendan	-	-	-	2	-	1	-	-	-	-
Rehmayen	-	-	5	2	2	1	-	-	-	-
Sarı Mehmed⁷⁵	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
Pisoğlan	-	-	2	3	1	2	3	-	-	-
Akbulak	1	1	2	1	2	1	-	-	-	2
Kebabek	-	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Beşparmak	15	6	7	8	-	3	4	-	-	-
Hareşik	2	2	1	5	3	-	1	-	-	-
Körzüt	4	1	1	3	-	-	1	-	-	-
Taşoğlan	-	-	-	3	3	-	3	-	-	-
Kızılkilise	1	1	-	3	-	2	-	-	-	-
Bağdaşın	2	-	2	1	-	1	-	-	-	-
Kalecik	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Amik (Amuk)	47	15	17	14	7	7	5	4	1	-
Göçenli	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Molla Kasım	33	8	6	9	3	7	6	-	1	-
Ayanis	19	9	3	5	2	1	4	1	-	-
Zirve	30	1	5	9	5	1	1	-	-	-
Meydancık	1	-	3	2	-	-	1	-	-	-
Hanege	-	1	2	3	1	1	-	-	-	-
Pirgaib	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Sorsurat	3	1	1	-	-	-	-	1	-	-
Hıdır	2	-	3	-	3	2	2	1	-	-
Pağanis	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Kulistan⁷⁶	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-

⁷⁵ Köydeki 5 kişinin yaşı belirtilmemiştir.

⁷⁶ Hane mensuplarından hiçbirinin yaşı belirtilmemiştir.

Şeymus Bingül

Evri	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-
Pakiz	-	-	1	3	2	2	-	-	-	-
Adgüzel	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-
Şeyhkara	4	1	5	2	3	2	-	-	-	-
Arnis	10	10	20	13	7	2	1	-	-	-
Koç	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Köprüköy	2	1	-	4	-	1	-	-	-	-
Göllü	19	21	4	8	6	3	-	1	-	-
Çobanoğlu	4	3	6	1	1	-	1	-	-	-
Ardeviz	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-
Bargiri	1	4	4	8	8	3	-	-	-	-
Hak	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
Pağazik	1	-	2	-	-	1	-	-	-	-
Nebat (Nabad)	2	2	-	2	-	-	-	-	-	-
Sulu	2	1	1	1	-	1	-	1	-	-
Şahmus	3	-	4	-	-	1	-	-	-	-
Kürtikan	5	-	1	2	2	-	-	-	-	-
Kamer	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-
Akkusur	-	-	3	2	1	-	-	-	-	-
Cevrisi (Cursi)	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-
Toplam	521	208	259	212	110	86	48	14	2	2

SONUÇ

Araştırmamıza konu olan Van Kazası köylerine ait Müslüman nüfus defteri 1252 (1836) yılına aittir. Kayıtlardan elde edilen verilere göre Van eyaleti merkezine tabi 62 Müslüman köyü mevcuttur. Bu köyler 639 hane ve 1471 erkek nüfusundan meydana gelmektedir. Nüfus 0-10 yaş grubu itibariyle yoğunlaşmakla birlikte 40 yaş altı grupları nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Kayıtlara göre en kalabalık hane 15 nüfustan meydana gelmektedir. Van köylerindeki meslek gruplarının başında ise muhtar ve imam gibi resmi görevliler gelmektedir. Resmi görevliler dışında çoban ve değirmenci meslekleri bulunmaktadır.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin
Demografik Yapısı

Bilindiği üzere XIX. yüzyılda yapılan modern Osmanlı nüfus sayımlarında sadece erkekler kaydedilmiştir. Bu yüzden yapılan nüfus sayımları değerlendirilirken erkek nüfusu kadar kadın nüfusunun olduğu görüşü genel kabul görmektedir. Dolayısıyla Van Kazası köylerinin nüfusu da bu çerçevede değerlendirilebilir.

Bu çalışma her ne kadar nüfus defterleri özelinde Van Kazası köylerinin sosyo-ekonomik ve demografik panoramasını çizse de bir takım sınırlılıklara da sahiptir. Araştırmanın başlıca sınırlılığı bazı köylerde belirtildiği üzere gizli kalmış nüfusun kayıt altına alınamayışındır. Buna kaydın yapıldığı dönemde henüz birçok göçebe aşiretin iskan edilememesinden kaynaklı nüfus kaydına dâhil edilememelerini de eklemek mümkündür. Bir diğer sınırlılık ise nüfus defterindeki şahıs ve yer isimlerinin okunmasında meydana gelebilecek hatalardır. Bu amaçla tespiti zor olan şahıs isimleri için benzer çalışmalara bakılmış ve böylece en doğru sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Yer isimlerinin doğrulanabilirliği için de yardımcı kaynaklardan istifade edilmiş fakat defterde geçen köy isimlerinin bir kısmı ile karşılaşılamamıştır. Günümüzde hala isimlerinin çoğunu aynı şekilde muhafaza eden köyler olduğu gibi ufak telaffuz farklılıklarıyla isimleri dönüşen köyler de mevcuttur. Çalışmanın bu sınırlılıklarının göz önünde bulundurulmasıyla birlikte Van tarihi ve nüfus araştırmalarına katkıda bulunması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Belgeleri

Nüfus Defteri (NFS.d): nr. 2797

B. Araştırma ve İnceleme Eserleri

ALPER, Cengiz, *Çeşitli Yönleriyle Van*, Uğur kitabevi, Ankara, 1983.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Türkiye’de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterler”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2 (1), 1941, ss. 214-247.

BARKAN, Ömer Lütfi, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi” *Türkiyat Mecmuası*, C. 10, 1953, ss. 1-25.

BAY, Abdullah Bay, “Osmanlı Toplumunda Evlatlıklar ve Hukuki Durumları”, *Turkish Studies*, Volume 9/4, 2014, ss. 149-163.

ÇADIRCI, Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK Yayınları, Ankara, 1997.

CORUH, Haydar Çoruh, ‘‘Erzurum’daki Türk ve Ermeni Nüfusunu Gösteren 1847 Tarihli Nüfus Defteri’’, *Ermeni Araştırmaları*, Sayı 6, 2002.

DOĞAN, Cabir Doğan, ‘‘II. Mahmut Dönemi Osmanlı Merkezileşme Politikasının Doğu Vilayetlerinde Uygulanması’’ *Turkish Studies*, Volume 6/4, 2011, pp. 505-521.

GÖRDEĞİR, Ercan, *2794 ve 2796 Numaralı Van Vilayeti Nüfus Defterlerinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi, SBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2014.

GÖYÜNÇ, Nejat, ‘‘Van’’, *İA*, c. 13, MEB, İstanbul, 1986.

GÜL, Abdulkadir Gül, ‘‘XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Erzincan ve Köylerinin Demografik ve İskan Yapısı (1835 Tarihli Nüfus Defterine Göre)’’, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11/2, 2009, ss. 163-182.

KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı (1831)*, TTK Yayınları, Ankara, 1943.

KARPAT, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, Çeviri: Bahar Tırnakçı, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

KILIÇ, Orhan, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van(1548-1648)*, Van Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Yayınları, Van, 1997, s. 4.

KILIÇ Kılıç, ‘‘Van’’, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, C.42, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, ss. 505-510.

KOÇ, Yunus, ‘‘Ömer Lütfi Barkan’ın Tarihsel Dmeografi Çalışmalarına Katkısı ve Klasik Dönem Osmanlı Nüfus Tarihinin Sorunları’’, *Bilig*, Sayı 65, 2013, ss. 177-202.

KOÇAK, Zülfıye; TAŞKIRAN Hasan, ‘‘2793 Numaralı Ahlat Kazası Müslim Nüfus Defteri (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 1836)’nin Tanıtım ve Değerlendirilmesi’’, *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı XVII, 2014, ss. 421-442.

KOÇAK, Zülfıye; TAŞKIRAN Hasan, ‘‘Adilcevaz Kazasının İlk Nüfus Sayımı (30 Rebiyülevvel 1252/15 Temmuz 1836)’’, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 3, Sayı 4, 2014, ss. 718-738.

KODAMAN, Bayram Kodaman, *Osmanlı Devrinde Doğu Anadolu’nun İdari Durumu*, Anadolu Basın Birliği Yayınları, Ankara, 1986.

Köylerimiz, Başbakanlık Basım Evi, Ankara, 1968.

McCARTY, Justin, *Müşümanlar ve Azınlıklar*, Çeviren: Bilge Umar, İnkılap Yayınevi, Ankara, 1998.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin Demografik Yapısı

Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi I*, Hazırlayan: Bekir Sıtkı Baykal, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.1999, Ankara.

PABOUDJIAN, Paul B. ; KÉVORKIAN, Raymond H., *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*, Aras Yayıncılık, 2012,

SEVİM, Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi*, TTK, Ankara, 2000.

SÜMER, Faruk, *Selçuklular Döneminde Doğu Anadolu Türk Beylikleri*, TTK, Ankara, 1990.

UZUNÇARŞILI, İ. H., *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, TTK, 2003, Ankara.

Van İl Özel İdaresi İl Genel Meclisi Önergesi, Karar Sayısı: 145, Van, 2010.

TELCİ, Cahit, “Aydın Livası'nın Nüfusu Hakkında H. 1261/M.1845 Tarihli Bir Defter”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXI/1, 2006, ss. 165-198.

YAZICI, Nesimi Yazıcı, “Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, *AÜİFD*, Cilt XLVIII, Sayı 1, 2006, ss.1-46.

EK1: Van'ın Müslüman Köyleri (Hane ve Nüfus Sayıları) ve Günümüzdeki İsimleri⁷⁷

Köyün İsmi	Hane Sayısı	Nüfus	Köyün Yeni İsmi	Bağlı Olduğu Yer
Adıgüzel	2	4	Adıgüzel	Tuşpa
Ağzıkara	8	12	Ağzıkara	Tuşpa
Ağbulak	5	8	Akbulak	Muradiye
Ağçift	12	18	Akçift	Van Merkez
Akkusur	3	6	-	-
Aktaş	1	4	Aktaş	Van Merkez
Amik (Amuk)	48	117	Yeşilsu	Tuşpa
Anzaf	8	19	Dereüstü	İpekyolu
Ardeviz	3	3	Değirmenözü	Tuşpa
Arnis ⁷⁸	30	63	-	-
Ayanis	13	44	Ayanis	Tuşpa
Bağdaşın	3	6	Bağdaşan	Tuşpa
Bargiri ⁷⁹	24	28	-	-
Beşparmak	15	43	Beşparmak	Muradiye
Cevrisi (Cursi)	2	3	-	-
Çermik	13	32	Ilıkaynak	İpekyolu
Çobanoğlu	10	16	Çobanoğlu	Tuşpa
Çoravanis	16	51	Kavuncu	Van Merkez
Değirman	7	21	Değirmenköy	İpekyolu
Rehmayen	6	10	-	-
Direk	5	12	-	-
Edremid ⁸⁰	147	400	-	-

⁷⁷ BOA, NFS.d, nr. 2797; *Köylerimiz*, Başbakanlık Basım Evi, Ankara, 1968; *Van İl Özel İdaresi İl Genel Meclisi Önergesi*, Karar Sayısı: 145, Van, 2010; Paul B. Paboudjian; Raymond H. Kévorkian, *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*, Aras Yayıncılık, 2012, s. 517-568.

⁷⁸ Van'a ait verilerde bu isimde bir köye rastlanmamıştır. Fakat Muş'un Korkut ilçesine bağlı olup günümüzde Kapılı olarak adlandırılan aynı isimde bir köy mevcuttur.

⁷⁹ Van'ın Muradiye ilçesinin eski ismidir.

⁸⁰ Günümüzde Edremid Van'ın bir ilçesidir. Nüfus defterlerinde Edremid'e bağlı olan Şabaniye ve Kemerköprü mahalleleri günümüzde de Van ve Muradiye'de mahalle statüsündedir.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin Demografik Yapısı

Evri	2	4	-	-
Faruk	3	5	Köşebaşı	Van Merkez
Göçenli	2	2	-	-
Göllü	21	62	Göllü	Tuşpa
Hanege	6	8	Pirgarip	Tuşpa
Hato	1	2	-	-
Hareşik	9	14	-	-
Hesbişat	2	3	Aşağıgölalan	Van Merkez
Hıdır	11	13	Hıdır	Tuşpa
Sorsurat	1	6	Tabanlı	Van Merkez
Kalecik	1	1	Kalecik	Tuşpa
Kamer	3	4	-	-
Kebabek	2	3	-	-
Kedlava	3	12	-	-
Kızılkilise	5	7	Yakıncak	Muradiye
Koç	3	3	Koçköy	Tuşpa
Kozluca	3	5	Kozluca	Tuşpa
Körzüt	4	10	Uluşar	Muradiye
Köprüköy	4	8	-	-
Kulistan	4	5	-	-
Kürtikan ⁸¹	4	10	-	-
Mendan	2	3	Yatıksırt	İpekyolu
Meydancık	7	7	Meydancık	Tuşpa
Molla Kasım	28	73	Molla Kasım	Tuşpa
Nebat (Nabad)	2	6	Çomaklı	Tuşpa
Pağazik ⁸²	1	4	-	-
Pakiz	6	9	-	-
Pirgaib	1	2	-	-
Pağanis	1	3	Aşit	Van Merkez
Pisoğlan	6	11	-	-

⁸¹ Günümüzde Kürdüvan şeklinde telaffuz edilip Van merkeze bağlı Kaymaklı adında bir köy mevcuttur.

⁸² Günümüzde eski isimleri Aşağı Pağazik ve Yukarı Pağazik şeklinde telaffuz edilip Van merkeze bağlı Aşağı ve Yukarı Çitli adında iki köy mevcuttur.

Şeymus Bingöl

Sarı Mehmed	5	7	Sarı Mehmed	Muradiye
Sulu ⁸³	3	7	-	-
Şahmus	4	8	-	-
Şeyhkara	10	17	Gülsünler	Tuşpa
Sevan (Seyvan)	7	13	-	-
Taşoğlu ⁸⁴	9	9	-	-
Zirak	12	27	-	-
Zivistan	32	78	Elmalık	Van Merkez
Zirvandaş ⁸⁵	11	28	Karpuzalanı	Van Merkez
Zirve	17	52	-	-

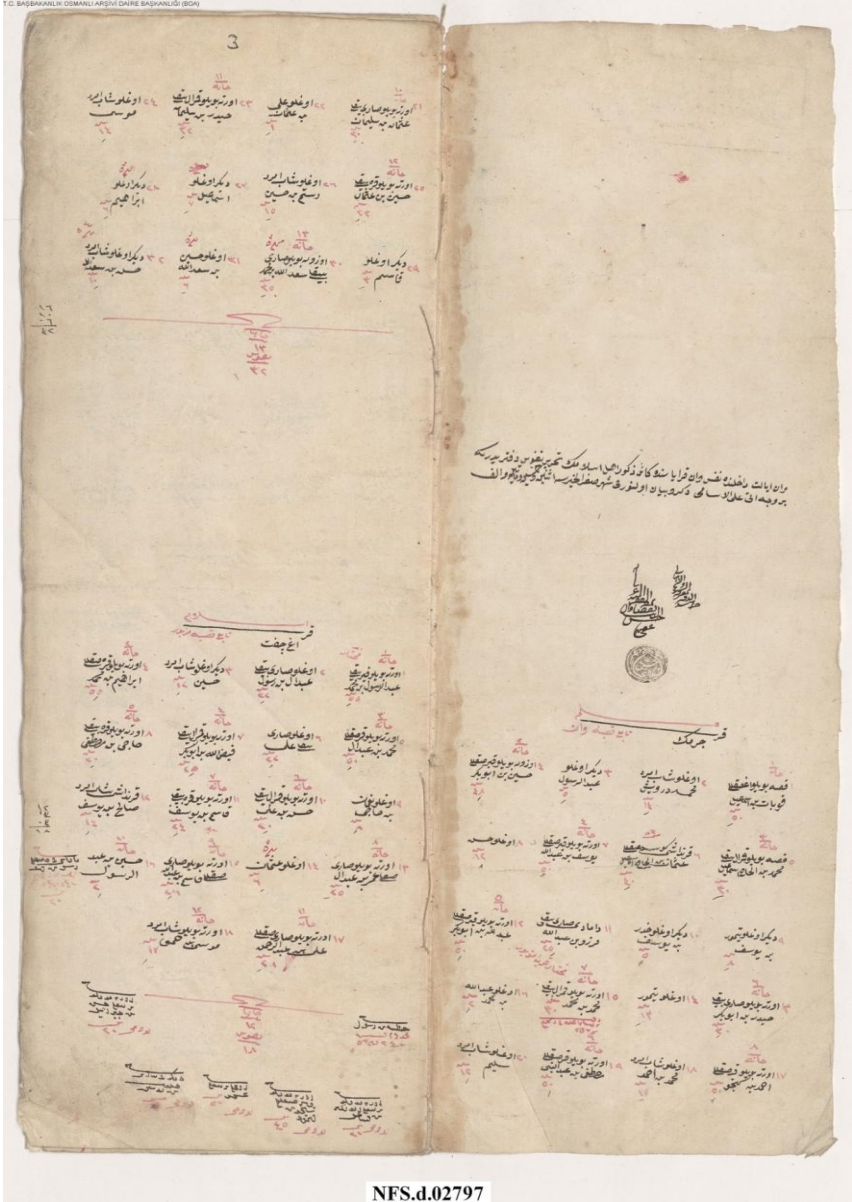
⁸³ Günümüzdeki ismi Yurtepe olup Başkale'ye bağlı eski ismi Sulav şeklinde telaffuz edilen bir köy mevcuttur.

⁸⁴ Günümüzde Van merkezine bağlı Aşağı ve Yukarı Taşoğlu adlı iki köy mevcuttur.

⁸⁵ Günümüzde Zirvandaniş şeklinde telaffuz edilmektedir.

(H.1252/M.1836) Yılı Nüfus Sayımına Göre Van Kazasına Bağlı Müslim Köylerin Demografik Yapısı

EK2: 2797 Numaralı Nüfus Defterinin İlk Sayfası

NFS.d.02797